

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR****FERİDE KAYA BAŞVURUSU (2)**

Başvuru Numarası : 2016/13985
Karar Tarihi : 9/6/2020
Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN
Üyeler : Burhan ÜSTÜN
Hicabi DURSUN
Muammer TOPAL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Raportör : Sinan ARMAĞAN
Başvurucu : Feride KAYA
Vekili : Av. Elvan OLKUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı sürecinde kolluğun fiziki saldırılarına maruz kalınması ve bu eylemlerle ilgili olarak etkili bir soruşturma yürütülmemesi nedeniyle işkence yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 22/7/2016 tarihinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüş bildirmemiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerine, Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin edilen belgelere ve Anayasa Mahkemesinin 20/1/2016 tarihli ve 2013/2365 numaralı bireysel başvuru dosyasına göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. 1952 doğumlu olan başvuru, bir suç isnadı kapsamında gözaltında tutulduğu süreçte işkenceye uğradığını iddia ederek Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunmuştur. Savcılık yürüttüğü soruşturma sonucunda başvurunun gözaltında tutulduğu sırada hakkında düzenlenen sağlık raporlarının içeriğinin gerçeğe aykırı olduğu suçlamasıyla iki doktor hakkında görevi kötüye kullanma, kötü muamele iddialarını gerçekleştirdikleri isnadıyla da iki jandarma personeli hakkında gözaltındaki kişiye kötü muamele yapma suçlarından kamu davası açmıştır.

9. Doktorlar hakkındaki davanın zamanasını nedeniyle düşerek kesinleşmesi üzerine başvuru 29/3/2013 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmıştır. Başvuru, Anayasa'nın 17. maddesinin (3) numaralı fıkrası kapsamında incelenmiş ve Birinci Bölümün 20/1/2016 tarihli kararıyla etkili soruşturma yapma yükümlülüğünün ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu başvurunun "*Olay ve Olgular*" kısmındaki tespitlerin tamamına yakınının aynen alıntılanarak mevcut başvurunun arka planının ortaya konulabilmesi mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle 2013/2365 numaralı dosyadaki anlatım şekline bağlı kalınarak başvuru ele alınacaktır.

A. Başvurucuya İsnat Edilen Suç Kapsamında Yapılan İşlemler

10. Başvurucu; yasa dışı örgüt üyelerine yardım etme suçu şüphesiyle 27/9/2002 tarihinde gözaltına alınmış, 29/9/2002 tarihinde tutuklanarak Çorum Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) gönderilmiştir.

11. Anılan suç nedeniyle başvuru hakkında Ankara 1 No.lu Devlet Güvenlik Mahkemesi 21/2/2003 tarihli kararıyla 3 yıl 9 aylık hapis cezasına hükmetmiş, başvuru aynı tarihte tahliye edilmiştir. Mahkûmiyete ilişkin hüküm temyiz edilmeden kesinleşmiştir.

12. Başvurucu, yurt dışına çıkarak 24/6/2004 tarihinde Avusturya Cumhuriyeti'ne iltica talebinde bulunmuş ve talebi kabul edilmiştir.

13. Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesince anılan karar ve infaz dosyası 5/7/2012 tarihinde yürürlüğe giren 2/7/2012 tarihli ve 6352 sayılı Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması ve Basın Yayın Yoluyla İşlenen Suçlara İlişkin Dava ve Cezaların Ertelenmesi Hakkında Kanun'un 74. ve 85. maddeleri ile getirilen değişiklikler açısından uyarlama yapılması amacıyla yeniden ele alınmıştır.

14. Mahkemenin 9/11/2012 tarihli kararıyla başvurunun 2 yıl 1 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiş, anılan hüküm itiraz edilmeden kesinleşmiştir.

B. Başvurucunun Kötü Muamele İddiaları Üzerine Yapılan İşlemler

1. Kötü Muamele İlişkin İddialar

15. Başvurucu 16/12/2002 tarihinde avukatı aracılığıyla Savcılığa verdiği dilekçede; gözaltında bulunduğu süre içinde sağ eli ile sağ ayak parmaklarına elektrotlar bağlanmak suretiyle vücuduna elektrik verildiğini, sağ kolunun işkence nedeniyle tutmaz hâle geldiğini, gözaltında kaldığı süre boyunca gözlerinin bağlandığını, kimseyle görüştürülmediğini, iç çamaşırıyla kalacak şekilde kıyafetlerinin çıkarıldığını, uyutulmadığını, saçından çekilerek sürüklendiğini, damlayan suyun altında tutulduğunu, çıplak ayaklarına botlarla basıldığını, ağır hakaretlere maruz kaldığını ve tehdit edildiğini beyan etmiştir.

16. Soruşturma aşamasında 21/2/2003 tarihinde müşteki sıfatıyla ifadesi alınan başvuru; avukatının verdiği dilekçe içeriğinin doğru olduğunu, gözaltında iken soyularak ve vücuduna elektrik verilerek üç gün boyunca işkenceye maruz kaldığını, kendisini oğlunu öldürmekle tehdit ettiklerini, kendisinden tanımadığı kişiler hakkında bilgi istendiğini, gözleri bağlı olduğu için işkence edenlerin kim olduğunu bilmediğini, Çorum Devlet Hastanesine gittiklerinde işkence gördüğünü beyan ettiğini, işkence nedeniyle hâlen kolunu kullanamadığını ifade etmiştir.

17. 28/6/2003 tarihinde Savcılık talimatına binaen Gazi Polis Merkezinde alınan ifadesinde başvuru; Çorum'da jandarma tarafından gözaltına alındığını ve dört gün gözaltında kaldığını, üçüncü gün Savcılığa çıkarılacağı için doktora götürüldüğünü, doktor koluna ne olduğunu sorduğunda işkence gördüğünü beyan ettiğini ancak doktorun kendisi hakkında rapor düzenlemediğini, daha sonra tekrar karakola götürüldüğünü, bir gün daha gözaltında kaldıktan sonra Savcılığa çıkarıldığını, Savcılığa çıkarılmadan önce işkence gördüğünü söylememesi için kendisini oğlunu öldürmekle ve daha çok işkence yapmakla tehdit ettiklerini, korktuğu için Savcıya ya da başka birine işkence gördüğünü söylemediğini, savcının koluna ne olduğunu sorması üzerine kendiliğinden olduğunu söylediğini beyan etmiştir.

18. Başvuru; Avusturya Cumhuriyeti Federal Adalet Bakanlığı aracılığıyla 26/2/2007 tarihinde alınan ifadesinde komşusundan aldığı para dolu çantayı bir başka kişiye teslim ettiğini, bu nedenle gözaltına alındığını, kayıtların 27-29 Eylül arasını göstermesine karşın gerçekte dört gün nezarethanede kaldığını, karakola götürülürken yolda araçtan indirilerek dövüldüğünü, tecavüz ile tehdit edildiğini, bu kişilerin sivil polis memurları olduğunu ve kimliklerini gösterdiğini, ilk önce bir jandarma karakoluna daha sonra da hastaneye götürüldüğünü, dört gün hücrede tutulduğunu, elbiseleri çıkarılarak elektrik ve basınçlı su ile kendisine işkence edildiğini, kolunda ve omzunda kırıklar meydana geldiğini, kendisini askerde olan oğlunu öldürmekle tehdit ettiklerini, dört gün sonra doktora götürüldüğünü, tehdit edildiği için doktora herhangi bir rahatsızlığının olmadığını söylediğini, ceza infaz kurumuna sevk edildikten sonra ağrılara dayanamadığını, kendisini tekrar hastaneye götürdüklerini, burada röntgen çekildiğini, omzunda kırıklar olduğunu söylediğini ancak kendisi hakkında rapor düzenlenmediğini, daha sonra bir hâkim önüne çıkarıldığını, işkenceden bahsettiğinde "*Rapor olmadan bir şey yapılamaz.*" cevabını aldığını, hakkında hapis cezasına hükmedildiğini, Türkiye'den ayrılarak Avusturya'ya kaçtığını beyan etmiştir.

2. Başvurucunun İddiaları Kapsamında Alınan Doktor Raporları

19. Başvuru hakkında Çorum Devlet Hastanesinden 27/9/2002 tarihinde gözaltı girişinde, 28/9/2002 tarihinde gözaltı süresinin uzatılması nedeniyle ve 29/9/2002 tarihinde gözaltı çıkış işlemleri nedenleriyle adli rapor istenmiş; yapılan muayeneler sonucu başvurunun hastaneye sevk evrakının üzerine "*Darp ve cebir izine rastlanmadı.*" şeklinde kayıt düşülmüştür.

20. Başvurucunun Ceza İnfaz Kurumuna sevkinin ardından 1/10/2002 tarihinde Çorum Devlet Hastanesine sevk edildiği anlaşılmaktadır. Sevk kâğıdına işlenen cildiye raporunda sağ kolda *ekimoz* bulunduğu, ortopedik muayenesinin ise normal olduğu belirtilmektedir.

21. Başvurucunun ceza infaz kurumunda kaldığı süre içinde birkaç kez fizik tedavi ve rehabilitasyon (FTR) gördüğü, ortopedi polikliniklerine sevkini yapıldığı ve başvurucuya yumuşak doku travması teşhisi konduğu anlaşılmaktadır.

22. 17/12/2002 ve 19/12/2002 tarihlerinde Ankara Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesinden alınan nöroloji, nöroşirürji, FTR ve ortopedi konsültasyon raporlarında özetle başvurucunun sağ üst *ekstremitayı* ağrı nedeniyle kaldıramadığı, pasif hareketleri olduğu ve *omuz eklemi abduksiyonunun* kısıtlı olduğu, *omuz elevasyonunu* ağrı nedeniyle yerine getiremediği tespit edilmiştir. 29/1/2003 tarihli nöroşirürji konsültasyonu muayene kaydında hastanın tekrar değerlendirildiği, *sağ omuz abduksiyon* kısıtlılığı mevcut olduğu, sağ omuz MR'sinde *rotator cuff rüptürü* saptandığı, *servikal X-Ray*'de dejeneratif değişiklikler görüldüğü belirtilmiştir.

23. Başvurucu tahliye olduktan sonra 4/3/2003 tarihinde Türkiye İnsan Hakları Vakfı İstanbul Temsilciliğine başvurmuş, hakkında 18/6/2003 tarihli sağlık raporu düzenlenmiştir. Anılan raporda sağ el 1. parmak arkada 0.2x0.2 cm boyutlarında ortası soluk, kenarları *hiperpigmente* dairesel biçimde *nedbe dokusu*, sağ omuz ekleminde 0° *abduksiyon*, 20° *fleksiyon*, 0° *ekstansiyon* hareketi yapabildiği, sağ dirsek ekleminde dış rotasyonda hafif kısıtlılık tespit edilmiş; sağ omuz ekleminde saptanan *supraspinatus tendon rüptürü* ve *rotator kaf parsiyel rüptürünün* kaba dayak ve elektrik işkencesi öyküsüyle uyumlu olduğu, psikiyatrik muayenede saptanan travma sonrası stres bozukluğunun travmayla direkt ilişkisi olduğu, sağ el 1. parmakta saptanan *nedbe dokusunun* biyopsi yapılmadığından elektrik işkencesi öyküsüyle uyumu konusunda net bir karara varılamayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı Kurumun 24/2/2011 tarihli ek raporunda da benzer sonuçlara yer verildiği, ayrıca yaralanmaların yürürlükteki ceza kanunlarına göre sınıflandırmasının yapıldığı görülmüştür.

24. Adli Tıp Kurumu (ATK) Başkanlığı 2. İhtisas Kurulu tarafından 9/2/2009 tarihinde, daha önce alınan sağlık raporları değerlendirilerek düzenlenen raporda özetle 2/10/2002 tarihinde Ceza İnfaz Kurumundan sevk sonucu düzenlenen raporda sağ kolda tespit edilen *ekimozun* ebadı, rengi, şekli, kolun hangi bölümünde olduğu gibi ayrıntılı bir tarif bulunmadığından ne zaman oluştuğuna ilişkin tıbben görüş bildirilemeyeceği, söz konusu *ekimozun* sert ve künt bir cismin doğrudan havalesi ile oluşabileceği gibi kişinin sağ kolunu sert bir cisme çarpması ya da çarptırılması ile de oluşabileceği, bunlar arasında tıbben ayırım yapılamadığı belirtilmiştir. Raporda 23/10/2002 tarihinde yapılmış muayene sonucunda hangi bölge olduğu belirtilmeden yumuşak doku travması tanısı konduğu, 17/12/2002 tarihinde Ankara Numune Hastanesi tarafından yapılan muayenede sağ omuz hareketlerinin ağrılı ve kısıtlı olduğunun saptandığı, 23/1/2003 tarihinde çekilen sağ omuz MR'sinde *rotator cuffa parsiyel rüptürle* uyumlu sinyal değişikliklerinin saptandığının bildirildiği ancak anılan MR temin edilemediğinden bunun Kurulca incelenemediği, anılan bulgunun akut bir travma ile oluşabilmesi mümkün olduğu gibi kişinin kendinde mevcut *kronik dejenerasyona* bağlı olarak da gelişebileceği, akut bir travma sonucunda oluşması durumunda bunun çok ağrılı olacağı ve ciddi hareket kısıtlılığı yapacağı tıbben bilindiğinden kişinin gözaltı sürecinden üç gün sonra 2/10/2002 tarihinde yapılan ortopedik muayenenin normal bulunması dikkate alındığında olay tarihinden yaklaşık dört ay sonra çekilen MR'de tespit edildiği bildirilen omuzdaki *rotator cuff* yırtığının gözaltı sürecinde oluştuğunun kesin tıbbi delilleri bulunmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca kişinin Kurul tarafından yapılan 16/6/2003 tarihli muayenesinde gerek gözaltı gerek ceza infaz kurumunda bulunduğu süre içinde yapılan muayenelerde vücudunda elektrik girişine delil teşkil edecek herhangi bir *lezyon* saptanmadığı, 26/12/2002 tarihli EMG'nin normal bulunması dikkate alındığında kişiye gözaltı sürecinde elektrik verildiğine ilişkin kesin tıbbi delilin olmadığı, kişinin gerek

İnsan Hakları Vakfında gerekse 16/6/2003 tarihinde Kurulca yapılan muayenesinde tespit edilen *post travmatik stres bozukluğu* maruz kalıldığı iddia edilen travma sonrasında gelişebileceği gibi gözaltı şartları ya da ceza infaz kurumunda geçirdiği süre sonunda da ortaya çıkabileceği, mevcut verilerle bunlar arasında tıbben ayırım yapılmadığı bildirilmiştir.

25. Başvurucu vekilinin 2. İhtisas Kurulu tarafından düzenlenen rapora itiraz etmesi üzerine Adli Tıp Genel Kurulundan rapor düzenlenmesinin istendiği ancak başvuru hazır edilmeden rapor düzenlenemeyeceği şeklinde Kuruldan cevap alındığı anlaşılmıştır.

26. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı öğretim üyesi tarafından 24/4/2009 tarihinde başvuru vekilinin talebi üzerine düzenlenen değerlendirme raporunda; hastanın gözaltı muayene raporlarının tıbbi standartlara uygun olmadığı, tanı eksikliğine neden olduğu ve tıbbi uygulama hatası olarak değerlendirilmesi gerektiği, Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Kurulu raporunda bulgular tanımlanmakla birlikte bütünlüklü bir değerlendirme ve yorum yapılmadığı, gözaltından üç gün sonra başlayan ve tekrarlanan muayene ve tetkikler sonucunda saptanan sağ omuzda morluk, omuz bölgesinde bağ ve koruyucu dokularda yırtılmalar, sıvı birikimi, kemik dokuda ezilme, omuz hareketlerinde kısıtlılık, boyun omurlarında düzleşme ve travma sonrası stres bozukluğunun hastanın tanımlandığı işkence öyküsüyle yüksek düzeyde uyumlu olduğu kanaati bildirilmiştir.

27. Mahkemenin talebi üzerine İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı tarafından 1/7/2011 tarihinde düzenlenen raporda; başvurunun 27/9/2002 ve 29/9/2002 tarihlerinde yapılan adli muayenelerinin ilgili prosedüre ve 20/9/2000 tarihli Sağlık Bakanlığı Genelgesi'ne uygun olarak yapılmaması nedeniyle tıbbi açıdan güçlüklerin ortaya çıktığı, başvurunun fiziksel ve ruhsal bulgularının -Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı, Aşağılayıcı Muamele veya Cezaların Etkili Biçimde Soruşturulması ve Belgelendirilmesi İçin El Kılavuzu (İstanbul Protokolü) çerçevesinde- ifadelerinde belirttiği işkence hikâyesi ile uyumlu olduğu, bir bütün olarak değerlendirildiğinde bulguların düşmeden ziyade darp ve cebir sonucu meydana gelmiş olduğu sonucuna varıldığı, fiziksel ve ruhsal yaralanmaların basit tıbbi müdahale ile giderilebilir ölçüde olmadığı, başvurunun sağ omzundaki ezilme ve yırtılmanın kesin oluş tarihinin tıbbi olarak belirlenemeyeceği kanaati bildirilmiştir.

28. Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı Başkanlığı tarafından başvuru vekilinin talebi üzerine düzenlenen 23/11/2011 tarihli bilimsel değerlendirme raporunda; sağ omuzda morluk, omuz bölgesinde bağ ve koruyucu dokularda yırtılmalar, sıvı birikimi, kemik dokuda ezilme, omuz hareketlerinde kısıtlılık, boyun omurlarında düzleşme ve travma sonrası stres bozukluğunun işkence öyküsüyle yüksek düzeyde uyumlu olduğu kanaati bildirilmiştir.

3. Kamu Görevlileri Hakkında Yapılan Adli İşlemler

a. Soruşturma Aşaması ve Açılan Davalar

29. Başvurucunun 16/12/2002 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına verdiği dilekçe üzerine soruşturma açılmış, isnat edilen suç yerinin Çorum olması nedeniyle Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının 21/2/2003 tarihli kararıyla yetkisizlik kararı verilerek dosyanın Çorum Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmiştir.

30. Çorum Cumhuriyet Başsavcılığının 12/12/2003 tarihli iddianamesi ile iki jandarma görevlisi hakkında 13/3/1926 tarihli ve 765 sayılı mülga Türk Ceza Kanunu'nun

243. 31. 33. maddeleri, 28/9/2002 ve 29/9/2002 tarihli adli muayene raporlarını düzenleyen doktorlar M.A. ve F.S. hakkında ise 765 sayılı Kanun'un 240. maddesi uyarınca cezalandırılmaları istemiyle kamu davası açılmıştır. Söz konusu iddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"...müşteki Feride'nin yasadışı DHKP-C terör örgütüne yardım ve yataklık yapmak suçu nedeni ile 27.09.2002 ile 29.09.2002 tarihleri arasında Çorum'da Merkez Seydim Jandarma Karakolunda gözaltına alındığı, 29.09.2002 de bu suçtan tutuklandığı, suç tarihlerinde Seydim Jandarma Karakolunda görevli olan sanıklar S. ve N. tarafından sorgulandığı, gözaltında kaldığı süre içerisinde beyanına göre suçunu söyletmek amacıyla sanıklar darp edildiği ve vücuduna elektrik verilerek kötü muameleyle maruz kaldığı, göz altındaki sağlık durumu ile ilgili olarak 24 saatlik periyotlarla Adli Tabipliğe götürülerek darp ve cebir olmadığına dair raporlar alındığı, müştekinin maruz kaldığı kötü muamele nedeni ile korkarak sağlığı hakkında o tarihte beyanda bulunmadığı, 28.09.2002'de sanıklardan F., 29.09.2002'de diğer sanık M. tarafından muayene edildiği, bu sanıkların müştekiyi usulüne uygun muayene edip vücudundaki darp cebir izlerini tespit etmeden darp ve cebir bulunmadığına dair adli raporları düzenleyerek görevlerini suistimal ettikleri, tanıklar M. ve M'nin beyanlarına göre müştekinin tutuklanarak cezaevine alındığı tarihte vücudunda morarmaların olduğu ve bu nedenle rahatsızlık çektiği, böylelikle sanıkların üzerlerine atılı suçu işledikleri iddiası ile eylemlerine uyan ..."

b. Sanık ve Tanık Anlatımları

31. Doktor M.A. Savcılık tarafından 13/11/2003 tarihinde şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde özetle başvuruçuyu hatırlayamadığını ancak belirtilen raporun kendisine ait olduğunu, acil serviste çalıştığını, adli vakalarla ilgili adli rapor istendiğinde yoğunluktan dolayısıyla gelen kişinin beyanını esas alarak muayenesini yaptıklarını, gelen kişi vücudunun görünmeyen kısımlarına ilişkin şikâyetle bulunmazsa buna göre rapor düzenlediklerini ancak siyasi ya da önemli suçlarla ilgili bir adli rapor talep edildiğinde kesinlikle tam muayene yaptığını, başvuruçunun siyasi suç nedeniyle gelmesi nedeniyle muayenesini tam olarak yapmış olması gerektiğini, polis ya da jandarmayı muayene yaparken kesinlikle dışarı çıkardıklarını, darp ve cebir izi gördüğü kimseye kesinlikle *"Darp ve cebir yoktur."* şeklinde rapor düzenlemediğini, başvuruçunun yaralanmalarının kendisinin muayene tarihinden sonraki sürede meydana gelmiş olabileceğini beyan etmiştir.

32. Doktor F.S. 4/12/2013 tarihinde Savcılık tarafından şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde özetle adli rapor için gelindiğinde kişinin genel vücut muayenesini yaparak gerekli raporu düzenlediğini, mesleğinde gerekli titizliği ve hassasiyeti gösterdiğini, daha önce böyle bir suçlamayla karşılaşmadığını, suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiştir.

33. Jandarma Uzman Çavuş N.Ş. 1/5/2003 tarihinde Savcılık tarafından şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde özetle olay tarihinde Seydim Jandarma Karakol Komutanlığında diğer şüpheli S.K. ile birlikte görev yaptığını, müştekinin DHKP/C terör örgütünün kuryesi olduğunu ve yürütülen operasyon kapsamında Amasya'da yakalanarak Çorum İl Jandarma Komutanlığına getirildiğini ve gözaltına alındığını, soruşturmayı diğer şüpheli ile birlikte yürüttüklerini söylemiştir. İfadesinde ayrıca gözaltı sürecinde müştekinin sağlık raporlarının alındığını, daha sonrada çıkarıldığı mahkeme tarafından tutuklandığını belirtmiştir. N.Ş., gözaltı süresince müştekiye herhangi bir şekilde işkence yapmadıklarını, yapmış olsalardı doktor kontrollerinde, Savcılık veya mahkeme sürecinde bunun tespit edilip şikâyetçi olunabileceğini, böyle bir tespitin olmadığını, aradan uzun süre geçtikten sonra bu iddianın ortaya atıldığını, örgüt malzemelerinin yakalanması sebebiyle müştekinin örgüt tarafından

cezalandırılmak amacıyla yaralanmış olabileceğini veya yaraların ceza infaz kurumunda kendisi tarafından yapılabileceğini belirtmiştir. N.Ş., kovuşturma aşamasındaki 4/3/2004 tarihli savunmasında Savcılık ifadesinde bulunan hususları tekrarladığını belirtmekle yetinmiştir.

34. Jandarma Astsubay S.K. 24/4/2003 tarihinde Savcılık tarafından şüpheli sıfatıyla alınan ifadesinde özetle müştekinin DHKP/C terör örgütüne yardım ve yataklık yapma suçundan şüpheli olarak diğer yedi kişiyle birlikte yakalandığını, görev yaptıkları Seydim Jandarma Karakol Komutanlığında nezarethane olmadığı için bu kişilerin il merkezine getirildiğini, gözaltında tutuldukları Çorum İl Jandarma Komutanlığında bu kişilerin beyanlarını N.Ş. ile birlikte aldıklarını, bazı sanıkların susma hakkını kullandıklarını fakat hiçbirine kötü muamelede bulunmadıklarını belirtmiştir. Bunun dışında S.K. ifadesinde, gözaltında bulunduğu süreçte müşteki hakkında yirmi dört saatte bir sağlık raporu alındığını, Numune Hastanesinde tespit edilen arazların ve belirtilerin nasıl oluştuğunu bilemeyeceğini, bunların ceza infaz kurumunda meydana gelebileceğini, örgütün önemli bir kuryesi olan müştekinin yakalanması nedeniyle örgüt tarafından cezalandırılmış olabileceğini, bu yolun daha önce de örgüt tarafından denendiğini, bu şekilde kamu görevlilerinin sindirilmeye çalışıldığını söylemiştir. S.K. kovuşturma aşamasındaki 4/3/2004 tarihli savunmasında Savcılık ifadesinde bulunan hususları tekrarlamıştır.

35. Doktor M.A. kovuşturma aşamasında 4/3/2004 tarihinde verdiği savunmasında özetle Savcılık ifadesi aşamasında vakayı hatırlayamadığını, daha sonra düşündüğünü ve vakaları incelediğini, adı geçen kişiyi ve yaptığı muayeneyi hatırladığını, anılan kişiyi (başvurucu) usulüne uygun olarak muayene ettiğini, başvurunun duvara çarpması nedeniyle kolunda hareket kısıtlılığı olduğunu beyan ettiğini fakat muayenesinde herhangi bir bulguya rastlamadığını, olay yeni olduğu için birkaç gün sonra bulguların ortaya çıkabileceğini ve böyle bir durum olursa yeniden muayene olmasını kendisine önerdiğini, Savcılık ifadesinde bir yanlış anlaşılma olduğunu, adli muayeneleri mutlaka usulüne uygun ve kapısı kapalı muayene bölümünde yaptıklarını, başvurunun da tüm vücut muayenesini yaptığını ancak darp ve cebir izine rastlamadığını beyan etmiştir. Başvurucu vekilinin sorusu üzerine kişiyi tamamen soyarak değil sırasıyla tüm vücut bölgeleri görülecek şekilde elbiselerini kaldırarak muayene ettiğini ifade etmiştir.

36. Doktor F.S. kovuşturma aşamasında verdiği savunmasında özetle suç tarihinde Çorum Devlet Hastanesi Acil Servisinde görevli olduğunu, adli konularda rapor için gelen kişinin genel vücut muayenesini yaparak adli rapor tanzim ettiğini, olaya ilişkin yazdığı raporda adı geçen Feride Kaya'nın adli rapor için genel vücut muayenesini yaptığını, vücudunda darp ve cebir izine rastlamadığından raporunu bu şekilde verdiğini, Çorum Devlet Hastanesinde bu şekilde yüzlerce rapor verdiğini ve hiçbir şekilde şikâyet edilmediğini, meslek hayatında sıkıntı olmaması için meslek kurallarına riayet ettiğini, raporunu gördüğü şeyler hakkında verdiğini, olmayan bir şey hakkında rapor düzenleyemeyeceğini, bunun suç olduğunu bildiğini, müştekinin iddiasının yersiz olduğunu, suçu kabul etmediğini beyan etmiştir.

37. Kovuşturma aşamasında 23/2/2006 tarihli duruşmada tanık sıfatıyla beyanı alınan F.Y. özetle anılan dönemde hastanede hemşire olarak görev yaptığını, başvurucaı hatırladığını, doktor M. tarafından kendisi ve G.T. adlı bir başka hemşirenin bulunduğu ortamda muayene yapılarak kişi hakkında rapor düzenlendiğini, jandarmaların koridorda beklediğini, kendisinin başvurunun soyunmasına ve giyinmesine yardımcı olduğunu, herhangi bir morarma ya da şişlik benzeri bir şey görmediğini, başvurunun kolunu

oynatmadığını doktora söylediğini, doktorun harici muayene yaptığını, herhangi bir şey tespit edemediğini, şikâyetleri geçmezse fizik tedaviye başvurabileceğini başvurucuya söylediğini beyan etmiştir.

38. Kovuşturma aşamasında 11/5/2006 tarihli duruşmada tanık sıfatıyla beyanı alınan G.K. özetle Ceza İnfaz Kurumunda bulunduğu dönemde başvurunun yanında iki kişi ile birlikte Ceza İnfaz Kurumuna getirildiğini, başvurunun oldukça kötü durumda olduğunu, vücudunun çeşitli yerlerinde, kollarında ve omuzlarında aşırı morarmalar olduğunu, parmak uçlarında morartılar bulunduğunu, günlük olağan işlerini dahi yapamadığını, banyosunu arkadaşlarının yaptırdığını, gelen diğer iki kişide herhangi bir iz olmadığını beyan etmiştir.

39. Kovuşturma aşamasında tanık sıfatıyla beyanı alınan M.C. özetle kendisinin anılan tarihte Ceza İnfaz Kurumunda hükmen tutuklu olduğunu, başvurunun işlemiş olduğu siyasi bir suç nedeniyle koğuşlarına geldiğini, başvurunun koğuşa geldiğinde arkadaşı hükümlü M.B. ile konuştuğunu ve M.B.nin başvurunun vücudunda, kollarında ve bacaklarının dizden aşağı kısımlarında morarmalar olduğunu, gece uykusunda bağırdığını ve karakolda işkence gördüğünü kendisine söylediğini, başvuru ile karşılıklı konuşmadığını ancak başvurunun karakolda iken vücuduna elektrik verildiğini söyleyip durduğuna dair konuşmaları olduğunu beyan etmiştir.

40. Kovuşturma aşamasında tanık sıfatıyla beyanı alınan M.B. özetle anılan tarihlerde Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü olarak bulunduğunu, aradan epey zaman geçtiğini, hatırladığı kadarıyla o tarihte tutuklanarak Ceza İnfaz Kurumuna getirilip kendi koğuşlarına konan başvurunun bir kolunda, bacağına çok az bir morarma olduğunu, bu durumu kendisine sormadığını, önce yatağına oturduğunu, suçunun ne olduğunu sorduklarında "siyasi" dediğini, muhtemelen bir ağrısı olması nedeniyle sızlanmaya başladığını, kolunu tuttuğunu, o sırada yanında bulunan M.C.nin "Ne oldu?" diye sorduğunu, başvurunun "Polisler bana işkence yaptı." dediğini, başvurunun banyo yapmak istediğini, diğer hükümlü M.C. ile birlikte başvurucuyu banyoya götürdüklerini, müstekinin sadece kolunda ve ayağında morarma olduğunu, elbiselerini çıkardığında kolunda ve ayağındaki çok hafif morarma dışında vücudunun diğer bölgelerinde herhangi bir morarma görmediklerini beyan etmiştir.

c. Kovuşturma Aşaması Sonucunda Verilen Kararlar

41. Çorum Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 24/11/2011 tarihli kararıyla sanık savunmaları, müşteki ve tanık beyanları, İstanbul ATK Başkanlığı 2. İhtisas Kurulunun 9/2/2009 tarihli raporu ve İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Ana Bilim Dalının 1/7/2011 tarihli raporunu değerlendirerek başvurunun gözaltında kaldığı 27/9/2002 ile 29/9/2002 tarihleri arasında kötü muameleye maruz kaldığı hususunun kabulünün gerektiğini ancak katılana kötü muamelede bulunan kişilerin sanık jandarma S.K. ve N.Ş. olduğuna dair tam bir kanaat oluşmadığını, bu hususun şüpheli kaldığı anlaşıldığından "Şüpheden sanık yararlanır." evrensel ilkesi gereğince sanıkların üzerilerine atılı suçtan ayrı ayrı beraatlerine, sanık doktorların üzerine atılı görevi kötüye kullanma suçuyla ilgili olarak -sanık lehine olan zamanaşımı süresinin 7 yıl 6 ay olduğu, suç tarihinin 29/9/2002 tarihi olduğu gözönüne alındığında- karar tarihi itibarıyla zamanaşımı süresinin dolduğunu belirterek davanın ortadan kaldırılmasına hükmetmiştir.

42. Yargıtay 8. Ceza Dairesi 12/12/2012 tarihli kararıyla sanık doktorlar yönünden hüküm fıkrasında yer alan "*ortadan kaldırılmasına*" ibaresinin çıkarılıp yerine "*kamu davasının düşürülmesine*" denilmek suretiyle hükmün düzeltilerek onanmasına, şüpheli jandarma personeli hakkında verilen beraat kararının ise bozulmasına karar vermiştir. Kararın ilgili kısımları şu şekildedir:

"Katılan Feride Kaya'nın tüm aşamalarda değişmeyen istikrarlı beyanları, katılanla beraber cezaevinde bulunan tanıklar G.K., M.B. ve M.C.'nin katılanı destekleyen anlatımları, Dr. M.A.'nın katılanın kendisine gözaltında iken kötü muamelede bulunduğu söylediğine dair ifadesi katılanın Çorum Devlet Hastanesinde, Ankara Numune Hastanesinde ve Avusturya Ried Hastanesinde düzenlenen raporları, katılan tarafından dosyaya ibraz edilen İnsan Hakları Vakfı, Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı ve İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi öğretim üyesi tarafından düzenlenen raporları destekler mahiyette İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı tarafından düzenlenen raporda katılanın yaralanmalarının işkence anlatımıyla uyumlu olduğu yönündeki mütalaa karşısında dosya içeriğiyle uyumlayan ibareler içeren Adli Tıp Kurumu 2. İhtisas Dairesinin raporuna itibar etmeyerek katılanın 27.09.2002-29.09.2002 tarihleri arasında gözaltında tutulduğu süre içinde işkenceye maruz kaldığı kabulüne yer veren mahkemenin takdirinde bir isabetsizlik görülmediğinden, tebliğnamede yer alan eksik inceleme nedeniyle bozma düşüncesine iştirak edilmemiştir.

Yukarıda açıklandığı üzere, dosya kapsamı gözetildiğinde katılanın gözaltında tutulduğu süre içerisinde işkenceye maruz kaldığının anlaşılması ve sanıkların katılanı kendilerinin sorguladığı şeklindeki beyanları, soruşturmanın bir başka görevli tarafından yapıldığına ilişkin iddia ve savunmanın bulunmaması karşısında, atılı suçun oluştuğu gözetilmeden, sanıkların katılana kötü muamele yapan kişiler olmadığı hususunda mahkemede tam bir kanaat oluşmasının nedenleri de karar yerinde gösterilmeden yazılı şekilde beraat kararları verilmesi... [BOZULMASINA karar verildi.]"

43. Yargıtay 8. Ceza Dairesinin söz konusu kararı sonrasında yeniden yapılan yargılamada Mahkeme, önceki kararında direnmiş ve oyçokluğuyla şüphelilerin beraatlerine karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

"...

Mağdur işkence gördüğünü iddia etmiş ise de, sanıklar S.K. ve N.K., suçlamayı kesinlikle kabul etmediklerini, terör örgütünün kamu görevlilerini psikolojik olarak sindirmek ve örgüt üyelerini suçtan kurtarmak amacıyla bu tür işkence iddialarını ortaya attığını beyan ettikleri, mağdurun gözaltına alındığı olay nedeniyle Ankara 1 Nolu Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin 2002/148 Esas, 2003/20 Karar numaralı kararıyla yasadışı DHKP/C isimli terör örgütüne yardım ve yataklık etme suçundan 3 yıl 9 ay hapis cezasına mahkum edildiği, kararın Yargıtay'ca onanarak 23.12.2003 tarihinde kesinleştiği, mağdurun halen yurt dışında bulunduğu hususları da nazara alındığında, mağdurun sanıklara iftira atma şüphesinin de göz ardı edilemeyecek bir ihtimal olduğu, açıklanan nedenlerle mağdurun gözaltında işkence görüp görmediği hususu şüpheli olduğu gibi mağdurun ilk defa savcılıkta alınan 21.02.2003 tarihli beyanında "gözlerim bağlı olduğu için bana işkence yapan jandarmanın kim olduğunu bilmiyorum" şeklindeki beyanı, sanıkların baştan itibaren istikrarlı bir şekilde suçlamayı kabul etmedikleri, mağdurun gözaltına alındıktan sonra sanıklar S.K. ve N.K.'nın görev yaptıkları Seydim Jandarma Karakolu'na değil, Çorum İl Merkez Jandarma Komutanlığı'na götürülüp orada bulunan nezarethaneye konulduğu hususları birlikte değerlendirildiğinde, mağdurun gözaltında işkence gördüğü kabul edilse dahi bu eylemin sanıklar S.K. ve N.Ş. tarafından gerçekleştirildiğine dair kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı, mağdur İl Merkez Jandarma

Komutanlığı'nda işkence görmüşse bundan mağdurun ifadesini alan sanıkların da haberi vardır ve onların da cezalandırılmaları gerekir şeklindeki bir yaklaşımın cezaların şahsiliği prensibine aykırı olduğu, işkence ile mücadelenin şüpheli kalan işkence iddialarında mağdurun ifadesini alan kolluk görevlilerinin cezalandırılması suretiyle değil etkin soruşturma ve denetim ile gerçekleştirilebileceği, tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde, sanıklar S.K. ve N.Ş.'nin mağdura karşı işkence veya kötü muamelede bulunduklarına dair hiçbir kuşku ve tereddüte yer vermeyecek şekilde inandırıcı, kesin, somut kanıtlar elde edilemediğinden sanıkların beraatine karar vermek gerekmiştir.

..."

44. Mahkeme Başkanı karşılıyunda, bozma ilamında belirtilen gerekçeler doğrultusunda sanıkların üzerilerine atılı suçtan mahkûmiyetlerine karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

45. Başvurucu vekili 22/4/2013 havale tarihli temyiz dilekçesinde dava zamanasını süresinin dolmak üzere olduğunu belirterek dosyanın ivedi şekilde incelenmesi gerektiğini belirtmiştir.

46. Verilen kararın temyiz edilmesi sonrasında inceleme yapan Yargıtay Ceza Genel Kurulunca -sanıkların üzerine atılı suça 765 sayılı mülga Kanun'un 243/1. maddesinde 8 yıla kadar ağır hapis cezası öngörüldüğü, 765 sayılı mülga Kanun'un 102/3. maddesi uyarınca bu suçun asli dava zamanasının 10 yıl, 104/2. maddesi de gözönünde bulundurulduğunda kesintili dava zamanasının 15 yıl olduğu, daha ağır başka bir suçu oluşturma ihtimalinin bulunmadığı suçla ilgili olarak sanıklar hakkında dava zamanasını kesen en son hukuki işlemin ağır ceza mahkemesinde sorgularının yapıldığı 4/3/2004 tarihi olduğu ve bu tarihten sonra dava zamanasını kesen veya durduran hiçbir sebebin gerçekleşmediği, 765 sayılı mülga Kanun'un 102/3. maddesinde öngörülen 10 yıllık asli dava zamanasını süresinin direnme hükmünün verildiği 18/4/2013 tarihinden sonra, ancak dosya henüz Ceza Genel Kuruluna gelmeden önce 4/3/2014 tarihinde dolmuş olduğu tespiti ve gerekçesiyle- davanın düşürülmesine karar verilmiştir. Karar tarihi 19/1/2016'dır.

47. Başvurucu 22/7/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

48. 765 sayılı mülga Kanun'un 240. maddesi şöyledir:

"Yasada yazılı hallerden başka hangi nedenle olursa olsun görevini kötüye kullanan memur derecesine göre bir yıldan üç yıla kadar hapsedilir. Cezayı hafifletici nedenlerin bulunması halinde altı aydan bir yıla kadar hapis ve her iki halde ikibin liradan onbin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Ayrıca memuriyetten süreli veya temelli olarak yoksun kılınır."

49. 765 sayılı mülga Kanun'un 243. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bir kimseye cürümlerini söyletmek, mağdurun, şahsi davacının, davaya katılan kimsenin veya bir tanığın olayları bildirmesini engellemek, şikâyet veya ihbarda bulunmasını önlemek için yahut şikâyet veya ihbarda bulunması veya tanıklık etmesi sebebiyle veya diğer herhangi bir sebeple işkence eden veya zalimane veya gayriinsani veya haysiyet kırıcı muamelelere başvuran memur veya diğer kamu görevlilerine sekiz yıla kadar ağır hapis ve sürekli veya geçici olarak kamu hizmetlerinden mahrumiyet cezası verilir."

50. 765 sayılı mülga Kanun'un 102. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kanunda -başka türlü yazılmış olan ahvalin maadasında hukuku amme davası:

(3) Beş seneden ziyade ve yirmi seneden az ağır hapis veya müebbet sürgün veyahut beş seneden ziyade hapis veya hidematı ammeden müebbeden mahrumiyet cezalarından birini müstelzim cürümlerde on sene,

... geçmesile ortadan kalkar."

51. 765 sayılı mülga Kanun'un 104. maddesi şöyledir:

"...

Eğer müruru zamanı kesen muameleler müteaddid ise müruru zaman bunların en sonuncusundan itibaren tekrar işlemeğe başlar. Ancak bu sebepler müruru zaman müdetini 102 nci maddede ayrı muayyen olan müddetlerin yarısının ilavesile bulıg olacağı müddetten fazla uzatamaz."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

52. Mahkemenin 9/6/2020 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

53. Başvurucu; gözaltında tutulduğu nezarethanede istenen yönde ifade vermesi amacıyla işkenceye tabi tutulduğunu, gözaltı sırasında ve sonrasında zorunlu adli muayene için götürüldüğü hastanede gerçeğe aykırı raporlar düzenlendiğini, dosyadaki delil durumuna göre kendisine işkence yapıldığı sabit olmasına rağmen sorumlular hakkında etkili bir soruşturma yürütülmediğini ve sonuçta hukuka aykırı şekilde dava zamanaşımının dolduğu gerekçesiyle düşme kararı verilmek suretiyle suçun cezasız bırakıldığını belirterek işkence yasağı ile adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

54. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları kötü muamele yasağına ilişkin olarak devletin etkili soruşturma yapma sorumluluğu kapsamında kaldığından söz konusu haklar yönünden ayrıca bir inceleme yapılmamıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

55. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

56. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısımları şöyledir:

"Herkes, ... maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

...

Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.

..."

57. Anayasa'nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

58. İşkence ve kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde yasağın maddi ve usul boyutlarının ayrı ayrı ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda yasağın maddi boyutu sadece bireyleri işkence ya da insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu (negatif yükümlülük) içermektedir. Ayrıca bireylerin bu tür muameleye maruz kalmasını engelleyecek etkili önleyici mekanizmaların kurulması yönünde pozitif bir yükümlülük de içermektedir.

59. İşkence ve kötü muamele yasağının usul boyutu ise bu yasağın ihlal edildiğine yönelik tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran iddiaların sorumlularının tespitini ve cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir soruşturma yapılması sorumluluğunu (pozitif yükümlülük) içermektedir.

60. Başvurucu öncelikle kolluk görevlileri tarafından fiziki saldırıya uğrayarak işkence gördüğünü iddia etmekte, sonrasında ise maruz kaldığı olayın aydınlatılması için etkili bir soruşturma yürütülmediğini belirtmektedir. Bu nedenle başvurucunun şikâyetlerinin kötü muamele yasağının hem maddi hem usul boyutu açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.

a. Anayasa'nın 17. Maddesinin Maddi Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

i. Genel İlkeler

61. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmıştır. Üçüncü fıkrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

62. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal zarar görmelerine neden olmamasını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

63. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen hak kapsamında ayrıca devletin -pozitif bir yükümlülük olarak- yetki alanında bulunan tüm bireylerin maddi ve manevi varlığını koruma hakkını gerek kamusal makamların ve diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır. Devlet bireyin maddi ve manevi varlığını her türlü tehlikeden, tehditten ve şiddetten korumakla yükümlüdür (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 51).

64. Anılan koruma yükümlülüğü devlete, söz konusu kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevini yüklemektedir. Anılan yükümlülük işkence ve kötü muamele yasağının maddi boyutunun bir unsurunu, devletin kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini idari ve yasal mevzuat aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüğünü oluşturmaktadır. Koruma doğrultusunda yetkililerin bildikleri ya da bilmeleri gereken bir kötü muamele tehlikesinin gerçekleşmesini engellemek için makul tedbirleri almamaları durumunda devletin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası anlamında sorumluluğu ortaya çıkabilecektir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 82).

65. Tüm adli kovuşturmaların mahkûmiyet veya belirli bir hüküm alma ile sonuçlanmasına yönelik kesin bir zorunluluk bulunmamakla birlikte mahkemeler hiçbir koşul altında yaşamı tehdit eden suçların, fiziksel ve ruhsal bütünlüğe yapılan ağır saldırıların cezasız kalmasına, af ya da zamanaşımına uğramasına izin vermemelidir. Adli makamların yetki alanları kapsamındaki kişilerin yaşamları ile fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini korumak üzere çıkarılan kanunların koruyucuları olarak sorumlu olanlara yaptırım uygulamakta kararlı olmaları ve suçun ağırlık derecesi ile verilen ceza arasında açık bir orantısızlığa izin vermemeleri gerekir. Aksi hâlde devletin kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerini idari ve yasal mevzuat aracılığıyla koruma hususundaki pozitif yükümlülüğü yerine getirilmemiş olacaktır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 77).

66. Öte yandan bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir. Bu asgari eşik göreceli olup her olayda asgari eşğin aşıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler önem taşımaktadır (*Tahir Canan*, § 23). Değerlendirmeye esas alınacak bu unsurlara muamelenin amacı ve ardındaki saik de eklenebilir. Ayrıca kötü muamelenin heyecanın ve duyguların yükseldiği durumda meydana gelip gelmediği de dikkate alınması gereken diğer bir faktördür (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 83).

67. Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) tarafından kötü muamele, kişi üzerindeki etkisi gözetilerek derecelendirilmiş ve farklı kavramlarla ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında geçen ifadeler arasında bir yoğunluk farkının bulunduğu görülmektedir. Bir muamelenin *işkence* olarak nitelendirilip

nitelendirilmeyeceğinin belirlenebilmesi için anılan fıkrada geçen *eziyet* ve *insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele* kavramları ile işkence arasındaki ayrıma bakmak gerekmektedir. Bu ayrımın Anayasa tarafından, özellikle çok ağır ve zalimane acılara neden olan kasti insanlık dışı muamelelerdeki özel duruma işaret etmek ve bir derecelendirme yapmak amacıyla getirildiği ve anılan ifadelerin 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda düzenleme altına alınmış olan işkence, eziyet ve hakaret suçlarının unsurlarından daha geniş ve farklı bir anlam taşıdığı anlaşılmaktadır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 84).

68. Buna göre anayasal düzenleme bağlamında kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğüne en fazla zarar veren muamelelerin işkence olarak belirlenmesi mümkündür (*Tahir Canan*, § 22). Muamelelerin ağırlığının yanı sıra İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin 1. maddesinde işkence teriminin özellikle bilgi almak, cezalandırmak veya yıldırma amacıyla ya da ayrımcı bir nedenle kasten ağır acı veya ızdırıp vermeyi kapsadığı belirtilerek *kasıt* unsuruna da yer verilmiştir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 85).

69. İşkence seviyesine varmayan fakat yine de önceden tasarlanmış, uzun bir dönem içinde saatlerce uygulanmış ve fiziki yaralanmaya, yoğun maddi veya manevi ızdıraba sebep olan insanlık dışı muameleler *eziyet* olarak tanımlanabilir (*Tahir Canan*, § 22). Bu hâllerde meydana gelen acı, meşru bir muamele ya da cezada kaçınılmaz bir unsur olarak bulunan acının ötesine geçmemelidir. İşkenceden farklı olarak eziyette, ızdırıp verme kastının belli bir amaç doğrultusunda yapılması şartı aranmaz. Fiziksel saldırı, darp, psikolojik sorgu teknikleri, kötü şartlarda tutma, kişiyi kötü muamele göreceği bir yere sınır dışı ya da iade etme, devletin gözetimi altında kişinin kaybolması, kişinin evinin yok edilmesi, ölüm cezasının infazının uzunca bir süre beklenmesinin doğurduğu korku ve sıkıntı, çocuk istismarı gibi muameleler Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında *eziyet* olarak nitelendirilebilir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 88).

70. Mağdurları küçük düşürebilecek ve utandırabilecek şekilde kendilerinde korku, küçültülme, elem ve aşağılanma duygusu uyandıran veya mağduru kendi iradesine ve vicdanına aykırı bir şekilde hareket etmeye sürükleyen, aşağılayıcı nitelikteki daha hafif muamelelerin ise insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele veya ceza olarak tanımlanması mümkündür (*Tahir Canan*, § 22). Burada eziyetten farklı olarak kişi üzerinde uygulanan muamele, fiziksel ya da ruhsal acıdan öte küçük düşürücü veya alçaltıcı bir etki oluşturmaktadır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 89).

71. Bir muamelenin bu kavramlardan hangisini oluşturduğunun belirlenebilmesi için her somut olay kendi özel koşulları içinde değerlendirilmelidir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 90).

72. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) birçok kararında vurgulayıp *Yurtsever ve diğerleri/Türkiye* (B. No: 22965/10, 8/7/2014) kararında da tekrarladığı -olayın fail ya da faillerin cezai sorumluluğu ile devletlerin Sözleşme kapsamındaki sorumluluğun farklı olduğu yönündeki- ilkeye özellikle dikkat çekmek gerekir. AİHM, anılan kararında da bu ilkeye açıkça vurgu yapmış ve ceza hukuku anlamında suçluluk ya da masumiyet konusunda kararlar vermenin kendi yetki alanına girmedğini ifade etmiştir (*Yurtsever ve diğerleri/Türkiye*, § 68).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

73. Başvurucu, terör örgütüne yardım ve yataklık etme suçlamasıyla Çorum Jandarma İl Komutanlığının nezarethanesinde tutulduğu sırada ifadesini alan jandarma görevlileri tarafından kötü muameleye maruz kaldığını iddia etmektedir.

74. Anayasa Mahkemesi, asgari eşik seviyesini aştığı varsayılan kötü muamele iddialarının makul şüphe kalmayacak şekilde kanıtlanması şartını aramakta ve başvurularda öncelikle bu konudaki kanıtlama sorununu ele almaktadır. Burada kötü muameleye maruz kalması nedeniyle mağdur olduğunu ileri süren kişilerin -ispat külfetinin devlete geçtiği durumlar istisna olmak üzere- kötü muamele yasağı kapsamına giren ağırlıkta bir muamele görmüş olabileceklerini gösteren emare ve delil sunmaları gerektiğini belirtmek gerekir (*Beyza Metin*, B. No: 2014/19426, 12/12/2018, § 45).

75. Somut olayda kötü muamele iddialarının fiziki bulguları açısından doktor raporlarının önem arz ettiği açıktır. Gözaltındaki süreçle ilgili olarak başvurucu hakkında düzenlenen sağlık raporlarında darp ve cebir izine rastlanmadığı belirtilmiş (bkz. § 19) ise de söz konusu raporların muayene yapılmaksızın usule aykırı şekilde düzenlendiği gerekçesiyle raporları hazırlayan doktorlar hakkında görevi kötüye kullanma suçu nedeniyle kamu davası açılmıştır (bkz. § 30). Bununla birlikte iddiaları aydınlatmaya yarayan tek sağlık raporu bunlar olmayıp kötü muamele iddiası nedeniyle yürütülen soruşturmada birden çok sağlık raporunun (bkz. §§ 20-28) düzenlendiği ve bu raporların birçoğunda başvurunun iddialarının desteklendiği görülmektedir. Bu durumda -alınan ilk sağlık raporlarının gerçekliğinin açılan kamu davasıyla da kuşkulu olduğu gözönünde bulundurulduğunda- gözaltında tutulması dolayısıyla devletin gözetimi ve sorumluluğu altında bulunan başvurunun fiziksel ve ruhsal bir saldırıya maruz kaldığına ilişkin yeterli delilin var olduğu kabul edilmelidir. Aksini ispat yükümlülüğü artık devletin üzerindedir.

76. Gözaltında oldukları için dış dünyayla ilişkileri kesilen veya kendilerine destek olabilecek ve gerekli kanıtları oluşturabilecek doktor, avukat, aile yakını veya arkadaşlarla görüşmeleri her an olanaklı olmayan başvuru sahiplerinin gözaltı sırasında maruz kaldıkları kimi kötü muamele davranışları yönünden yaptıkları şikâyetleri desteklemeleri, kanıt toplamının güçlüğü nedeniyle zor olacağı açıktır. Başvuru sahiplerinin bu kapsamdaki iddialarına ilişkin olarak ancak dosyadaki tüm verilerin birlikte incelenmesi hâlinde bir sonuca ulaşılması mümkündür (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 99).

77. Mahkeme, yapılan yargılamada 24/11/2012 tarihinde verdiği kararın gerekçesinde başvurunun gözaltında kötü muameleye maruz kaldığını kabul etmiş; Yargıtay 8. Ceza Dairesi 12/12/2012 tarihli bozma kararında ise başvurunun gözaltında kaldığı süreçte işkenceye uğradığı kanaatine vardığını belirtip Mahkemenin bu tespitinde bir isabetsizlik görmediğini dile getirmiştir (bkz. § 42). O hâlde sağlık raporları, iddiaları destekleyen tanık anlatımları ve adli makamların tespitleri gibi kötü muamenenin varlığına ilişkin makul şüphenin ötesine geçen kanıt unsurunun bulunması nedeniyle kamu makamlarından başvurucudaki sağlık sorunlarının nedeni hakkında makul bir açıklama getirmeleri beklenmelidir. Savcılık tarafından yapılan soruşturmanın sonucunda sanık olarak yargılanan jandarma görevlileri suçlamaları kabul etmemekle birlikte gözaltında meydana gelen yaralanmaların nasıl oluştuğuna ilişkin inandırıcı bir izah yapmamışlardır.

78. Bireysel başvurulara ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde Anayasa Mahkemesinin sahip olduğu rol ikincil nitelikte olup icra edilen bir soruşturmadaki delilleri değerlendirmek

kural olarak yargı mercilerinin işi olduğundan Anayasa Mahkemesinin görevi, bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptıkları değerlendirmenin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir. Kötü muamele iddialarıyla ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin yetkisi, Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden Sözleşme ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamında bulunanlarla sınırlıdır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin cezai sorumluluk bağlamında suça ya da masumiyete ilişkin bir bulguya ulaşma görevi bulunmamaktadır. Diğer taraftan yargı mercilerinin bulguları Anayasa Mahkemesini bağlamamasına rağmen normal şartlar altında bu mercilerin maddi olaylara ilişkin yaptığı tespitlerden ayrılmak için de kuvvetli nedenlerin bulunması gerekir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 96).

79. Yargılama dosyasına başvurunun kendi inisiyatifıyla temin ettiği sağlık raporları yanında Mahkemenin talebi üzerine düzenlenenlerin de yansıdığı görülmektedir. ATK 9/2/2009 tarihli raporunda; başvurunun dile getirdiği iddiaların sağ kolundaki hareket kısıtlılığının ve ruhsal bozukluğun gözaltı sürecinde gerçekleşip gerçekleşmediği yönünde kesin bir tespite varılamadığı sonucuna ulaşılmış ise de İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Ana Bilim Dalı tarafından düzenlenen raporda tespit edilen fiziksel ve ruhsal bulguların İstanbul Protokolü çerçevesinde işkence hikâyesi ile uyumlu olduğu belirtilmiştir. Söz konusu Tıp Fakültesi tarafından düzenlenen raporun mahkeme dosyasındaki diğer raporlarla da (bkz. §§ 23, 26, 28) desteklendiği görülmektedir.

80. ATK'nın başvurucuyu bizzat muayene etmesi sonucu tespit ettiği bulguların yargılama dosyasına yansıyan diğer raporlarla da desteklendiği ve bu kapsamda başvurucuda gözaltına alınmasından sonra sağ omuz *rotator cuff rüptürü* (omuzdaki eklem bağı yırtığı), sağ kolda *ekimoz* ve *travma sonrası stres bozukluğu* şeklinde rahatsızlıklar meydana geldiği sabittir. ATK tarafından tıbbi bir tespit olarak ortaya konmamış ise de dosyaya sunulan diğer sağlık raporlarında (İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve Türkiye İnsan Hakları Vakfı İstanbul Temsilcililiği tarafından düzenlenen) bu durumun kaba dayak ve vücuda elektrik verilmesine bağlı gelişebileceğinin değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Başvurucunun aşamalarındaki beyanları, bu beyanlarla uyumlu tanık anlatımları ve çeşitli sağlık raporlarına yansıyan bulgular, başvurunun gözaltında kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin Mahkemenin 24/11/2011 tarihli gerekçeli kararı ve bu karar içeriğini destekler nitelikteki Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 12/12/2012 tarihli bozma ilamı bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurunun gözaltında tutulduğu süre içinde fiziksel ve ruhsal acı çekmesine sebep olan kötü muameleye maruz kaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın yürütülen soruşturmanın zamanasımıyla sonuçlanması ve bu nedenle olayın fail ya da faileri tespit edilmeden kesin hükümle soruşturmanın kapatıldığı (bkz. § 46) dikkate alındığında kamu makamlarının kötü muameleye ilişkin iddialar konusunda açıklama yapma yükümlülüğüne aykırı davrandığı söylenmelidir. Kötü muamele teşkil eden eylemlerin -başvurucunun Savcılık ifadesine (bkz. § 16), düzenlenen iddianameye (bkz. § 30) ve olayın gelişimine bakıldığında- başvurucudan bilgi alma veya suçunu itiraf ettirme özel amacı doğrultusunda gerçekleştirildiği ve bu süreçte kamu görevlilerinin kasıtlı hareket ettiği anlaşılmaktadır.

81. Kötü muamele yapılmasına neden olan saikin önemi ne kadar yüksek olursa olsun yaşam hakkı gibi en zor koşullarda bile işkence, eziyet veya insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yapılamaz (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 104). Somut olayda insan onuru ile bağdaşmayan, bedensel veya ruhsal yönden acı çektiren, algılama veya irade yeteneklerini etkileyen, aşağılanmaya yol açan nitelikteki muamelelerin başvurucudan bilgi almak veya isnat edilen suçları kabul ettirmek amacıyla yapıldığı, iki gün boyunca belli bir

kasıt altında şiddetli fiziksel ağrı ya da ruhsal acı verilmek suretiyle direncini kırma ve aşağılama amacıyla korku, endişe ve aşağılık duygusu hissettiren nitelikte olduğu anlaşılmaktadır.

82. Başvurucuya kasti olarak uygulanan muamelenin amacı, süresi, sağlık raporlarına yansıyan fiziksel ve ruhsal etkisi de dikkate alınıp ve söz konusu fiillerin boyutu ve bu muamelelerin ilgili kişinin itirafta bulunması veya yöneltilen olaylar hakkında bilgi vermesi amacıyla görevlerini yapan devlet görevlileri tarafından bilinçli olarak yapıldığı gözönünde bulundurulduğunda işkence olarak nitelendirilmesi mümkün görülmüş ve Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında devletin negatif yükümlülüğüne aykırı davranıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

83. Bunun yanında belirtilmelidir ki Anayasa Mahkemesince varılan ihlal kararı, başvuruya konu yargılamada sanık olarak yargılananların cezai sorumluluğuna yönelik bir değerlendirmeye içermeyip somut olay bağlamında devletin anayasal düzenlemeler kapsamındaki sorumluluğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

b. Anayasa'nın 17. Maddesinin Usul Boyutunun İhlal Edildiğine İlişkin İddia

i. Genel İlkeler

84. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usul boyutu da bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, doğal olmayan her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmi bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve kamu görevlilerinin ya da kurumlarının karıştığı olaylarda bunların sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 110).

85. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili bir resmi soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Soruşturma etkili olmadığında anılan madde, sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı durumlarda devlet görevlilerinin fiili dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (*Tahir Canan*, § 25).

86. Usul yükümlülüğünün bir olayda gerektirdiği soruşturma türünün bireyin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının esasına ilişkin yükümlülüklerin cezai bir yaptırım gerektirip gerektirmediğine bağlı olarak tespiti gerekmektedir. Kasten ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm ve yaralama olaylarına ilişkin davalarda Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin ölümcül ya da yaralamalı saldırı durumunda sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu tür olaylarda yürütülen idari ve hukuki soruşturmalar ve davalar sonucunda sadece tazminat ödenmesi, bu hak ihlalini gidermek ve mağdur sıfatını ortadan kaldırmak için yeterli değildir (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 55).

87. Yürütülen ceza soruşturmalarının amacı, kişinin maddi ve manevi varlığını koruyan mevzuat hükümlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını ve sorumluların ölüm ya da yaralama olayına ilişkin hesap vermelerini sağlamaktır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür (*Serpil Kerimoğlu ve diğerleri*, § 56).

88. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edebilmek için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma; bağımsız, hızlı ve derinlikli bir şekilde yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı ve soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalı; bu kapsamda diğer deliller yanında görgü tanıklarının ifadeleri ile kriminalistik bilirkişi incelemeleri dâhil söz konusu olayla ilgili kanıtları toplamak için alabilecekleri bütün makul tedbirleri almalıdırlar (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 114).

89. Kötü muameleyle ilişkin şikâyetler hakkında yapılan soruşturma söz konusu olduğunda yetkililerin hızlı davranması önemlidir. Bununla birlikte belirli bir durumda bir soruşturmanın ilerlemesini engelleyen sebepler ya da zorlukların olabileceği de kabul edilmelidir. Ancak kötü muameleyle yönelik soruşturmalarda hukuk devletine bağlılığın sağlanması, hukuka aykırı eylemlere hoşgörü ve teşvik gösterildiği görünümü verilmesinin engellenmesi, herhangi bir hile ya da kanunsuz eyleme izin verilmemesi ve kamuoyunun güveninin sürdürülmesi için yetkililer tarafından soruşturmanın azami hız ve özenle yürütülmesi gerekir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 119).

90. AİHM, bir devlet görevlisinin işkence veya kötü muameleyle suçlandığı durumlarda *etkili başvurunun* amaçları çerçevesinde cezai işlemlerin ve hüküm verme sürecinin zamanaşımına uğramamasının ve genel af veya affın mümkün kılınmamasının büyük önem taşıdığına işaret etmiştir. Ayrıca AİHM, soruşturması veya davası süren görevlinin görevinin askıya alınmasının, hüküm alırsa meslekten men edilmesinin önemine dikkat çekmiştir (*Abdulsamet Yaman/Türkiye*, B. No: 32446/96, 2/11/2004, § 55).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

91. Başvurucu, etkili bir soruşturma yapılmayarak sorumlular hakkında açılan davanın zamanaşımı nedeniyle düşürüldüğünü hâlbuki bu suçlar için zamanaşımı hükümlerinin uygulanamayacağını ileri sürmektedir.

92. Gerçeğe aykırı rapor düzenleyerek görevlerini kötüye kullandıkları isnadıyla yargılanan doktorlar hakkındaki dava, zamanaşımı nedeniyle düşürülmüş ve verilen karar kesinleşmiştir. Başvurucu, söz konusu kararı Anayasa Mahkemesine taşıyarak bireysel başvuruda bulunmuştur (bkz. § 9). Kötü muamele yasağının usul yönünden ihlal edildiği sonucuna ulaşan Anayasa Mahkemesi söz konusu değerlendirmesinde Mahkemece yapılan yargılamada meydana gelen aksaklıklardan bahsederek yargılamanın daha hızlı yürütülmesi adına birtakım önlemlerin alınıp alınamayacağı ve mevcut deliller ışığında hükme gidilip gidilemeyeceği tartışmadan suç tarihinden 9 yıl 2 ay sonra zamanaşımı nedeniyle düşme kararı verilmesinin hukuka aykırı eylemlere hoşgörü gösterilerek teşvik edildiği görünümüne sebep olduğunu ve bunun da söz konusu yasak kapsamında ihlal niteliğinde olduğunu belirtmiştir (bkz. §§ 65-82).

93. 2013/2365 numaralı bireysel başvuruya konu yargılama doktorlar için kesinleşmiş ise de jandarma görevlileri yönünden yargılamaya devam edilmiştir. Yargıtayın 12/12/2012 tarihli bozma kararı sonrası Mahkemece ilk duruşma 9/4/2013 tarihinde yapılmış 18/4/2013 tarihinde ise karar verilmiştir. Verilen kararı temyiz eden başvuru dava zamanasının dolmak üzere olduğunu temyiz dilekçesinde belirtmiş ise de Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından tebliğname 7/6/2014 tarihinde düzenlenmiş ve Yargıtay Ceza Genel Kurulunca 19/1/2016 tarihinde davanın düşürülmesine karar verilmiştir. Dolayısıyla suç tarihinden 13 yıl 4 ay 20 gün sonra davanın kesin hükümle sonuçlandığı görülmektedir. Bu sürenin bir yılı Savcılık tarafından yapılan soruşturma ile geçmiştir.

94. Jandarma görevlileri ile doktorların yargılandıkları davada soruşturmanın bütünlüğü içerisinde tüm sanıkların bir arada yargılanması hukuka uygun olmakla birlikte her bir sanık hakkında usule ilişkin güvencelerin sağlanmasının gerekliliği nedeniyle birtakım zorlukların ve gecikmelerin çıkacağı da muhakkaktır. Bununla birlikte adli makamlardan beklenen, eylemlerin niteliği ve öngörülen cezaların ağırlığı itibarıyla işkence gibi vahim bir suçtan tarafların haklarını da gözeterek soruşturmayı azami süratle tamamlamaktır (bkz. § 59).

95. Yargıtayın 12/12/2012 tarihli bozma kararından sonra yargılamaya devam eden adli makamların -başvurucunun zamanasını konusundaki uyarılarına rağmen- dosyayı yaklaşık 3 yıl 1 ay sonra sonlandırdığı ve verilen kararın da zamanasını süresinin dolduğu gerekçesine dayandığı görülmektedir. Anayasa Mahkemesinin 2013/2365 numaralı bireysel başvuru dosyasında işaret ettiği tespitlerden ve ulaştığı ihlal sonucundan bu dosya özelinde de ayrılması gerektirecek bir husus bulunmamaktadır. Kötü muamele yasağı bağlamındaki soruşturmanın hızlı bir şekilde tamamlanarak zamanasına uğramasına imkân verilmemesi şeklindeki pozitif yükümlülük kapsamında adli makamların başvuru konusu soruşturma dosyasında yeteri kadar hassas davranmadığı ve sonuçta da işkence suçunu oluşturan hukuka aykırı eylemlere hoşgörü göstererek kayıtsız kaldığı kanaatine ulaşılmaktadır.

96. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence yasağının usul boyutu bakımından ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

97. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir..."

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

98. Başvurucu, ihlalin tespit edilerek yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesini ve ayrıca 100.000 TL tazminat verilmesini talep etmiştir.

99. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (*Aliğül Alkaya ve diğerleri* (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

100. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

101. İncelenen başvuruda mahkeme kararının başvuruçunun mağduriyetini gidermemesi, soruşturmanın sorumluların tespiti ve cezalandırılmasını sağlayabilecek şekilde etkili olmaması nedenleriyle işkence yasağının maddi ve usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

102. Başvuru konusu olayda Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasındaki işkence yasağının hem maddi hem usul yönünden ihlal edildiği sonucuna ulaşılmış ise de zamanaşımının dolması nedeniyle yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Dolayısıyla mağduriyeti giderilmeyen başvuruçuya yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında -2013/2365 numaralı dosyada 20.000 TL tazminat verildiği de dikkate alınarak- somut olayın özelliğine göre net 90.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

103. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvuruçuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan işkence yasağının maddi ve usul boyutlarıyla İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruçuya net 90.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

D. 239,50 TL harç ve 3.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.239,50 TL yargılama giderinin başvuruçuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurusunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal faiz UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Çorum 1. Ağır Ceza Mahkemesine (Verilen karar Mahkemenin 18/4/2013 tarihli ve 2013/20 esas sayılı kararıyla ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 9/6/2020 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Burhan ÜSTÜN

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ